

De leerling als dialectonderzoeker

Het onderwijs biedt veel kansen om “dialect” als lesonderwerp in de kijker te plaatsen. Als leerkracht kan je dus je steentje bijdragen om kinderen op een actieve manier kennis te laten maken met de taal die hun (over)grootouders spreken of spraken. In vorige bijdrages van Fons zijn al enkele lestips verschenen om met taalvariatie aan de slag te gaan in de klas. In deze bijdrage ligt de focus op een dialectproject in de derde graad van het lager onderwijs, waarbij je als leerkracht werkt aan doelen van verschillende vakken (wereldoriëntatie, Nederlands, muzische opvoeding). Voorzie een aantal lessen om de verschillende stappen, die in wat volgt worden beschreven, te doorlopen. **Mathias Lefebvre**

Over de auteur

MATTHIAS LEFEBVRE

is als docent Nederlands verbonden aan de lerarenopleiding van de katholieke hogeschool VIVES, campus Tielt.

INSTAP

Start de les met een koffer die je op de zolder van je (groot)ouders hebt gevonden. Daarin heb je een vreemd voorwerp ontdekt: een proppenschie-ter (in het dialect beter bekend als een *klakkebusse*) of bikkels. Je vraagt

verwonderd aan de kinderen wat het mysterieuze voorwerp is en waarvoor het zou kunnen dienen. Motiveer de kinderen om op onderzoek uit te gaan! Als je liever rond een ander woordveld werkt, dan kan dat uiteraard: ook rond dieren of keukengerei kun je zeker aan de slag.

DIALECT- BENAMINGEN VERZAMELEN

Bij deze stap werk je aan taaldoelen. Voorzie een lijst met oude afbeeldingen van verschillende kinderspelen (zoals een schommel, een glijbaan, een tol, knikkers, bikkels, een hoepel, een katalpult of een wilgenfluitje) en vraag aan de leerlingen om ermee naar hun (over)grootouders of naar een rusthuis in de buurt te gaan. Leg aan de leerlingen uit dat ze dialectwoordenschat opvragen. Noteer boven aan de lijst met kinderspelen de naam van de dialectspreker, de leeftijd en de gemeente waar hij of zij heeft gewoond. Noteer ook de volgende vragen op de lijst:

- Herkent u de afbeelding?
- Welk woord gebruikte u vroeger om dat voorwerp of spel te benoemen?
- Vraag per afbeelding wat uitleg: hoe

“ IN DIT DIALECTPROJECT WERK JE ALS LEERKRACHT AAN DOELEN VAN VERSCHILLENDE VAKKEN: WERELD-ORIËNTATIE, NEDERLANDS EN MUZIKALE OPVOEDING ”

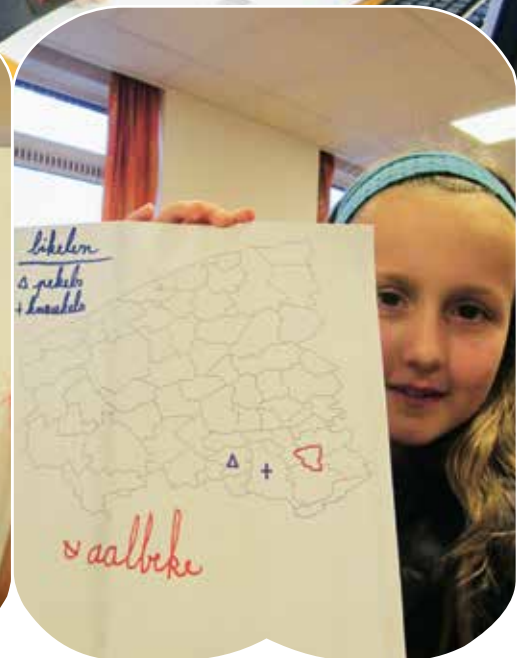
wordt het voorwerp gemaakt? Hoe wordt het spel gespeeld? Wat zijn de spelregels?

DIALECTKAART TEKENEN

In de klas bespreek je met de leerlingen de verzamelde benamingen en geef je de standaardtaalbenamingen voor de verschillende kinderspelen. Verdeel de klas in groepjes per spel. Elke groep zal nu zelf een dialectkaart tekenen op basis van de gegevens die de groep verzameld heeft. Bij deze stap werk je aan verschillende doelen: situering op de kaart (wereldoriëntatie) en zaken creatief kunnen vormgeven (beeldopvoeding).

De leerlingen volgen de onderstaande stappen:

- Zoek in de klasatlas een kaart van België.
- Neem de blinde kaart van België erbij. Die vind je zeer gemakkelijk via Google afbeeldingen.
- Probeer alle Vlaamse provincies op de kaart af te bakenen door de provinciegrenzen aan te duiden op de blinde kaart. Je kunt dit met een kleurstift doen.
- Neem de blinde kaart van jouw provincie. Die vind je zeer gemakkelijk via Google afbeeldingen.
- Lokaliseer jouw gemeente op de blinde kaart. Baken de gemeentegrens af met een bepaalde kleur. Teken onder aan de kaart een balkje in dezelfde kleur en schrijf er de naam van je gemeente naast.
- Lokaliseer nu de verschillende woonplaatsen van de dialectsprekers op de blinde kaart. Gebruik daarvoor de lijst met afbeeldingen van kinderspelen. Baken elke gemeente af met een andere kleur en teken onder aan de kaart een balkje in de kleur waarmee je de gemeentegrenzen hebt aangegeeft. Schrijf er telkens de naam van

de gemeente naast. Werk dus zoals het voorbeeld in de vorige stap.

- Per groepje van vier leerlingen verzamel je alle dialectwoorden van één voorwerp/spel.
- Voor elk dialectwoord bedenk je een symbool.
- Noteer alle symbolen met het bijpassend dialectwoord in de linkerbovenhoek van de blinde kaart. Op die manier maak je een legende.
- Op de kaart breng je de juiste symbolen aan op de verschillende woonplaatsen.
- Zorg ervoor dat de kaart ook een titel heeft.

VOORSTELLING DIALECTKAARTEN

Laat de kinderen hun dialectkaarten voorstellen aan elkaar. Als je als leerkracht meer te weten wil komen over de herkomst van sommige dialectbenamingen, dan kan je te rade bij etymologische woordenboeken. Zoals je – zoals in dit artikel – voor het woordveld ‘kinderspelen’, dan kun je als uitsmijter met de kinderen bijvoorbeeld nog een *klakkebusse* maken.

Een klakkewat?

Een propenschietter of *klakkebusse* is een voorbeeld van zelfgemaakt kinderspeelgoed. Het bestaat uit een rechte vliertak waar het zachte merg uit is geduwd, en een stok die precies in de holte van de vliertak past. In het ene uiteinde van de holle vliertak wordt een passend projectiel bevestigd, zoals een bolletje vlas, een eikel of een gekauwd propje papier. Het andere uiteinde wordt indien nodig vernauwd, en daar wordt de stok dan doorgeduwd. Het uiteinde van de stok wordt tegen de borst geplaatst, de vlierbuis wordt met kracht achteruitgetrokken en het projectiel schiet vooruit uit de klakkebusse.

Dialectonderzoek aan Vives campus Tielt

Door televisieseries als *Bevergem* en *Eigen kweek* krijgt het dialect de laatste tijd weer heel wat positieve aandacht. In de lerarenopleiding denken studenten vaak dat ze nog "echt" dialect kunnen spreken, maar al snel blijkt dat ze dialectwoordenschat en dialectuitspraak daarbij door elkaar halen. Als ze geconfronteerd worden met dialectwoorden die hun grootouders nog kenden en gebruikten, moeten ze meestal bekennen dat die woorden voor hen onbekend zijn. Die vaststelling vormde het ver-

trekpunt voor een sociolinguïstisch onderzoek naar de dialectkennis en het dialectgebruik in West- en Oost-Vlaanderen. Het onderzoek werd uitgevoerd door alle eerstejaarsstudenten van VIVES campus Tielt, aangevuld met heel wat middelbare scholieren uit West- en Oost-Vlaanderen.

Via een vragenlijst werd gepeild naar de benamingen voor kinderspelletjes (zoals verstoppertje) of speeltoestellen (zoals een schommel). De vra-

genlijst werd afgenomen bij mensen in West- en Oost-Vlaanderen tussen 5 en 95 jaar. Uit het onderzoek bleek bijvoorbeeld dat vooral ouderen dialect gebruiken, dat mannen beter dialect kennen en spreken dan vrouwen, en dat West-Vlamingen hoger scoren dan Oost-Vlamingen als het over dialectkennis gaat.

Wie meer wil weten, kan het rapport en de samenvatting van het dialectonderzoek opvragen bij Matthias Lefebvre (matthias.lefebvre@vives.be).

Meer weten?

Het dialectproject dat in dit artikel wordt voorgesteld, is ontwikkeld in het kader van de cd-rom *Als straten gaan praten*, een project van de onderzoekslijn erfgoededucatie van het Expertisecentrum Onderwijsinnova-

tie van VIVES (voorheen het Expertisecentrum Erfgoededucatie van KATHO Tielt). Met deze didactische cd-rom kunnen leerkrachten van de derde graad basisonderwijs omgevingsonderwijs kwaliteitsvol inzetten

in hun lespraktijk. De cd-rom *Als straten gaan praten* is te bestellen bij VIVES campus Tielt.

Meer info bij Matthias Lefebvre (matthias.lefebvre@vives.be).